

УДК 336.71

РЕВИЧ Марія Ярославівна

МЕТОДИ АНАЛІЗУ ТА РОЗПОДІЛУ БАНКІВСЬКОГО ПРИБУТКУ

У статті охарактеризовано методи аналізу банківського прибутку, представлено основний механізм розподілу прибутку банку й фактори, які на нього впливають.

Ключові слова і фрази: *прибутку банку, політика розподілу, прибутковість банків, нерозподілений прибуток, процентна маржа, резервний фонд.*

This article describes methods for the analysis of bank profits, represented the main mechanism for the allocation of bank profits and factors that affect it.

Keywords: *bank profits, policy distribution, the profitability of banks, retained earnings, net interest margin, reserve fund.*

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Основною метою організації банківської, як і будь-якої іншої діяльності є отримання прибутку, який забезпечує стійкість діяльності фінансово-кредитної установи, виступає основним джерелом доходів та надходжень коштів акціонерам та власникам банківського капіталу, основою подальшої діяльності та конкурентоспроможності банківської установи на ринку фінансових послуг. Ефективне управління прибутковістю ґрунтується на сучасних методах аналізу та розподілу банківського прибутку з врахуванням інтересів власників, акціонерів та стратегічних напрямів розвитку банківської установи.

Аналіз досліджень і публікацій. У літературі досить детально розглядають проблеми аналізу, розподілу та використання прибутку банку, зокрема, такими вітчизняними та зарубіжними вченими-економістами: І.А. Бланк, П.С. Роуз, В.В. Ковальова, О.А. Криклій, Д.С. Моляков, А.М. Поддєрьогін та інші.

Виклад основного матеріалу дослідження із обґрунтуванням одержаних результатів. Незважаючи на велику кількість теоретичних наробок науковців та практичну значимість, сьогодні залишаються невирішеними питання щодо аналізу та розподілу банківського прибутку з врахуванням умов фінансової нестабільності на посткризовому ринку банківської системи.

Існує безліч методів аналізу фінансових результатів та прибутковості банківської діяльності, але основні з них можна подати у вигляді схеми, що наведена на рис. 1.

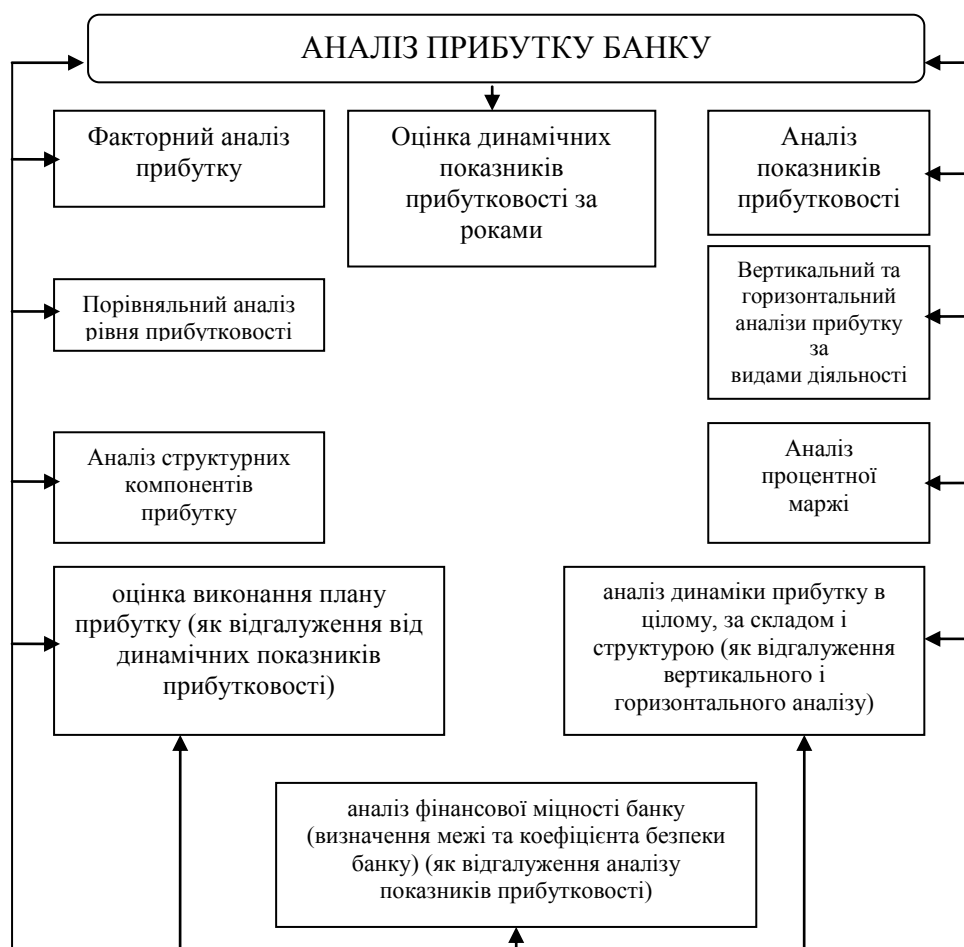

Рис.1. Методи аналізу формування прибутку банку.

Системоутворюючими методами аналізу формування прибутку банку – є оцінка динамічних показників зміни банківського прибутку, оцінка та аналіз показників прибутковості діяльності банку, вертикальний та горизонтальний аналізи прибутку за видами діяльності, аналіз процентної маржі, факторний аналіз банківського прибутку, аналіз динаміки прибутку в цілому, за складом і структурою, аналіз фінансової міцності банку, оцінка виконання плану прибутку тощо.

На формування прибутку, як фінансового показника роботи банку, що відображається в обліку та офіційній фінансовій звітності, впливає встановлений порядок визначення результатів діяльності банку; обчислення собівартості банківських продуктів; загально банківських витрат; визначення прибутків (збитків) від фінансових операцій, іншої діяльності [1, с. 45].

Сума прибутку, яку банк має у своєму розпорядженні після сплати всіх податків та обов'язкових платежів може використовуватися практично без обмежень і розподіляється за рішенням загальних зборів акціонерів банку відповідно до чинного статуту.

Встановлена методика визначення оподаткованого прибутку відповідно до Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств» безпосередньо не пов'язана з формуванням облікового прибутку банку. Сума оподаткованого прибутку визначається як різниця між валовими доходами та

валовими витратами. Однак інтерпретація доходу та витрат у межах цієї концепції має суттєві відмінності від методики визначення доходів і витрат з позицій міжнародних принципів і стандартів обліку. Тому виникають відмінності в сумі прибутку (збитку), який визначається в системі фінансового обліку, розраховується відповідно до вимог зазначеного закону і є базою для оподаткування [1, с. 52]. Зобразимо загальну схему розрахунку прибутку (рис.2).

Розподіл чистого прибутку, що залишається у розпорядженні комерційних банків, здійснюється за індивідуальними пропорціями. Однак загальним для всіх є використання прибутку для формування різних фондів і виплати дивідендів на паї або акції засновникам банку. За рахунок прибутку утворюється резервний фонд банку - шляхом відрахувань у розмірах, встановлених статутом (як правило, не менше 15% статутного капіталу), по закінченні року відповідно до рішення загальних зборів акціонерів (пайовиків). Резервний фонд є джерелом покриття можливих збитків банку. Кошти фонду можуть спрямовуватися на виплату (при нестачі або відсутності прибутку) дивідендів за привілейованими акціями. Крім того, чистий прибуток комерційних банків може спрямовуватися на створення різних фондів виробничого і соціального розвитку.

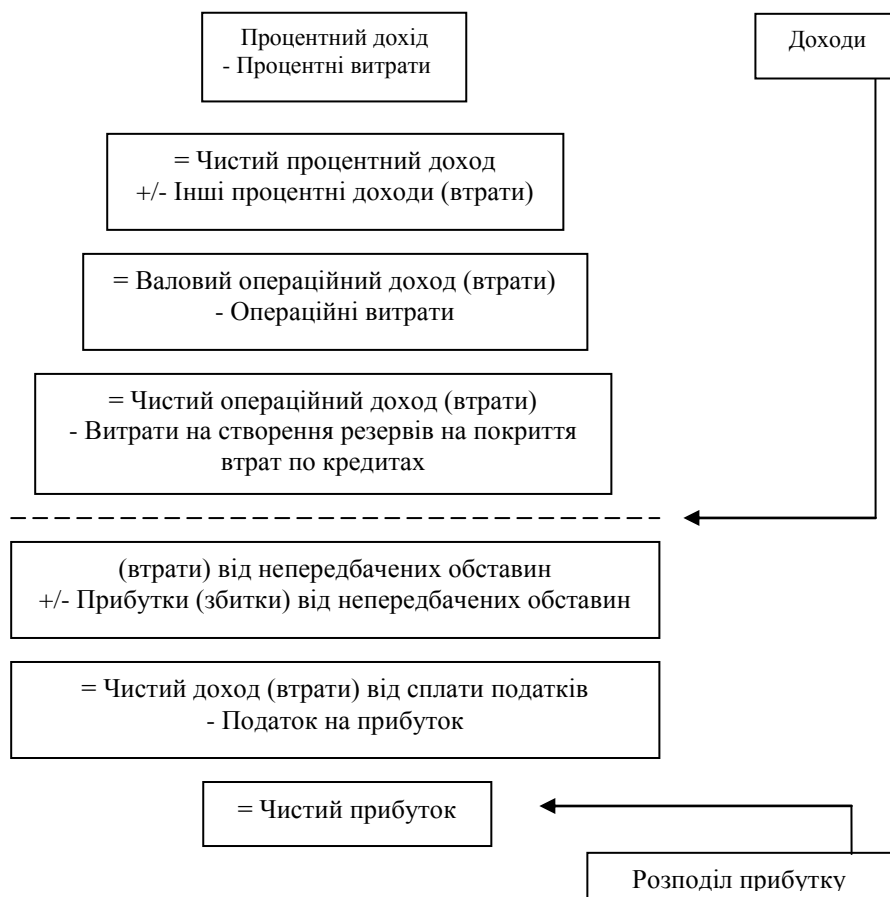

Рис. 2 Загальна схема розрахунку прибутку, що підлягає розподілу [2].

Головною метою політики розподілу прибутку є оптимізація пропорцій між капіталізованою часткою прибутку та часткою прибутку, що спрямовується на споживання, які забезпечують реалізацію стратегії розвитку банку і зростання його ринкової вартості [3, с. 101].

Об'єктом розподілу є загальна сума прибутку, отриманого банком у звітному періоді від звичайної і надзвичайної діяльності. Під розподілом прибутку потрібно розуміти спрямування прибутку до бюджету у вигляді податків і визначення чистого прибутку, який залишається у розпорядженні банку [4, с. 129].

Нерозподілений чистий прибуток служить джерелом фінансування інших видатків і витрат, що не включаються до складу витрат банку, до яких, наприклад, відносяться:

- виплати в грошовій і натуральній формі окремих видів премій, матеріальної допомоги, інших винагород і надбавок працівникам банку;

- капітальні вкладення, у тому числі на будівництво нових об'єктів, розширення, реконструкцію, оновлення діючих основних фондів, придбання обладнання та інших основних засобів;

- витрати на утримання об'єктів невиробничої сфери (навчальних центрів, дитячих дошкільних закладів, медичних, оздоровчих та інших установ), у тому числі на проведення ремонту таких об'єктів у частині, що не покривається доходами від їх експлуатації;

- витрати банку на добровільне страхування банківських операцій;

- витрати банку на рекламу, відрядження та представницькі витрати, а також по підготовці кадрів і підвищенню кваліфікації працівників банку, вироблені понад встановлених норм і нормативів;

- витрати на здійснення заходів щодо охорони здоров'я та організацію відпочинку працівників банку;

- витрати на проведення святкових заходів, презентацій, ювілеїв, передплати на газети та журнали та інші подібні виплати і витрати;

- витрати на оплату робіт, не пов'язаних з банківською діяльністю, надання благодійної допомоги різним фондам та громадським організаціям і на інші благодійні цілі;

- витрати, пов'язані з організацією філій і представництв, у тому числі за кордоном.

Різні умови діяльності банку не дозволяють виробити універсальну політику розподілу прибутку, тому основою механізму розподілу прибутку конкретного банку є аналіз та врахування окремих факторів, що пов'язують цей процес з поточною та наступною його діяльністю [5, с. 172].

Отже, політика розподілу прибутку повинна [6, с. 133]:

- відбивати вимоги загальної стратегії розвитку банку;

- забезпечити підвищення ринкової вартості банку;

- формувати необхідну кількість ресурсів для подальшого розвитку банку;

- забезпечити матеріальні інтереси акціонерів та працівників банку.

Розподіл прибутку банку здійснюється за результатами діяльності за рік згідно з рішенням загальних зборів акціонерів (пайовиків) банку. Прибуток, що підлягає розподілу, розраховується таким чином: чистий прибуток після оподаткування за звітний рік збільшується на розмір нерозподіленого і

невикористаного прибутку за результатами попереднього фінансового року і зменшується на розмір відрахувань у офіційні резерви, які формуються згідно з чинним законодавством (резервний фонд та загальний резерв). Решта суми розподіляється на виплату дивідендів власникам і на капіталізацію банку [7].

Відтак, прибуток банку може бути спрямований на покриття збитків попередніх років (у разі їх наявності), формування загальних резервів, резервного фонду, інших фондів банку, збільшення капіталу та виплату дивідендів [9, с. 115]. Пріоритетні напрями розподілу прибутку банківської установи наведено на рис. 3.

Розмір щорічних відрахувань до резервного фонду визначається статутом банку та має бути не меншим 5 % від чистого прибутку банку до досягнення ним 25% регулятивного капіталу. Резервний фонд кожного банку повинен складати не менше 25 % зареєстрованого статутного капіталу [1, с. 129].

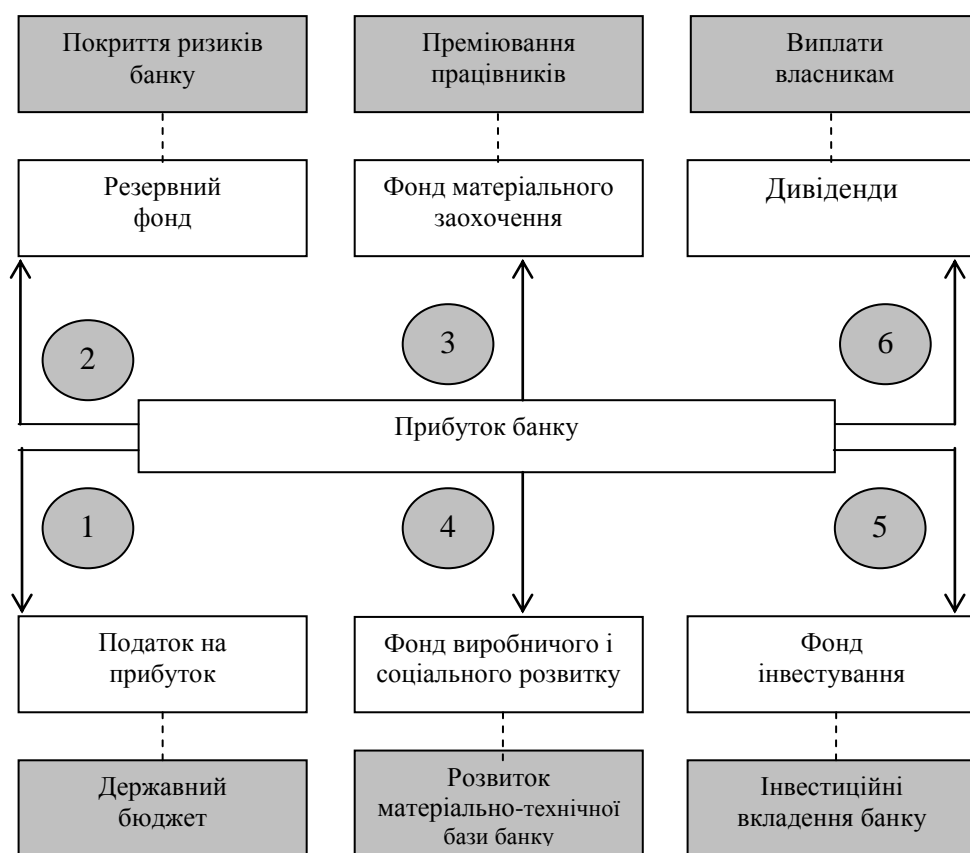

Рис. 3. Пріоритетні напрями розподілу прибутку банківської установи.

Якщо діяльність банку може створювати загрозу інтересам вкладників та іншим кредиторам банку, Національний банк України має право вимагати від банку збільшення розміру резервного фонду та щорічних відрахувань до нього. Якщо внаслідок діяльності банку розмір регулятивного капіталу зменшився до суми, яка менша, ніж розмір статутного капіталу, то щорічні відрахування до резервного фонду повинні становити 10% від чистого прибутку банку до досягнення ними розміру 35% від статутного капіталу банку [1, с. 51].

У випадку витрачання резервного фонду відрахування з прибутку на його формування відновлюється до моменту досягнення заданого розміру. Кошти резервного фонду можуть бути використані тільки на покриття збитків банку за результатами звітного року згідно з рішенням спостережної ради банку та в порядку, що встановлений загальними зборами його учасників [1, с. 53].

Строк, порядок і розміри виплати дивідендів визначають загальні збори акціонерів банку [9, с. 138].

Сума збитку за рішенням зборів акціонерів покривається за рахунок обсягів фондів, що їх було утворено у минулих періодах у процесі розподілу прибутку, тобто за рахунок коштів загального резерву, резервного фонду, інших фондів, нерозподілених прибутків минулих років [6, с. 133].

Щодо фондів економічного стимулювання, то одним із них є фонд матеріального заохочення, кошти якого призначені для преміювання трудових колективів та окремих працівників банку. Варто зазначити, що фонд матеріального заохочення є частиною фонду оплати праці.

Фонд розвитку виробництва є власним джерелом підприємства, що застосовується для фінансування витрат, пов'язаних зі зростанням виробництва, технічним переозброєнням, вдосконаленням технології виробництва та інших потреб, що забезпечують розвиток та зміцнення матеріально-технічної бази підприємства. Формування власного резервного (страхового) фонду здійснюється на випадок різкого погіршення фінансового становища внаслідок тимчасової зміни ринкової кон'юнктури, стихійних лих тощо [8].

Основними факторами, що впливають на розподіл прибутку банку є:

- зовнішні, що обмежують можливість банку при виборі пропорцій розподілу прибутку (правові фактори, податкова система, середня ринкова норма прибутку на інвестовані кошти, темпи інфляції, стан кон'юнктури фінансових ринків, особливо фондового).

- внутрішні, що обмежують можливості банку щодо вибору пропорцій розподілу прибутку (менталітет вкладників банку, рівень рентабельності банку, необхідність інвестицій у банку та їх обсяг, рівень ризикованості здійснюваних операцій, значення коефіцієнта фінансового важеля, чисельність персоналу і механізм його участі у прибутку банку, рівень концентрації управління, рівень поточної платоспроможності банку) [5, с. 171].

Прибуток характеризує стійкість кредитної установ. Він є джерелом виплати дивідендів акціонерам, створення фондів банку, базою підвищення добробуту банківських працівників та необхідний для успішного проведення діяльності в майбутньому, тому для банку є важливим не тільки отримання прибутку, а й ефективне його використання для забезпечення подальшої діяльності. Також важливим аспектом в процесі використання прибутку є розробка дивідендної політики, яка є доволі дискусійним питанням [5, с. 173].

Висновки та перспективи подальших наукових досліджень. Прибуток, отриманий комерційним банком, є матеріальною основою його подальшого функціонування та його рейтингу на банківському ринку. Основними джерелами формування прибутку банку виступають банківські доходи (процентні, комісійні, торгівельні інші), небанківські та непередбачені доходи, а завданням системи управління прибутку банківської

діяльності, є недопущення зниження прибутковості діяльності банківської системи. Розмір чистого прибутку, що залишається після оподаткування та виплати дивідендів повинен бути достатнім для збереження капіталу банку, створення необхідних резервів, які є запорукою зниження ризиків банку і захисту інтересів його клієнтів. При цьому необхідно враховувати інтереси акціонерів банку, даючи їм можливість отримувати дохід на вкладений капітал у формі дивідендів а також інтереси працівників банку, для яких прибуток виступає джерелом економічної зацікавленості.

Список використаних джерел та літератури:

1. Криклій О. А. Масляк Н. Г. Управління прибутком банку. – Суми, ДВНЗ «УАБС НБУ». – 2008. – 86 с.
2. Малік М. Й. Фінансовий аналіз у комерційному банку як складова частина управління його операціями [Електронний ресурс]/М. Й.Малік, О. А. Нужна // Економічний форум. - 2011. - №1. Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ekfor/2011_1/28.pdf.
3. Школьник І. О. Фінансовий менеджмент [Текст]: навчальний посібник / І.О. Школьник, І.М. Боярко, Б.І. Сюркало. – Суми : Університетська книга, 2009. – 301 с.
4. Монетарна політика Національного банку України: сучасний стан та перспективи змін / За ред. В.С. Стельмаха. - К.: Центр наукових досліджень Національного банку України, УБС НБУ, 2009. - 404 с.
5. Лисянська О. О. Методи аналізу та їх використання при плануванні фінансових результатів діяльності банку// Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: збірник наукових праць. – 2011. - №31. – С. 171-177.
6. Петраковська, О. В. Визначення фінансових результатів діяльності банку в різних підсистемах обліку [Текст] // Економіка АПК. -2009. - №3. - С. 129-134.
7. Напрямки розподілу прибутку комерційного банку [Електронний ресурс]. — Режим доступу : [\[http://ua.buymore.pro/article/bankovskie-uslugi/236/napravleniya-raspredeleniya-pribyli-kommercheskogo-banka\]](http://ua.buymore.pro/article/bankovskie-uslugi/236/napravleniya-raspredeleniya-pribyli-kommercheskogo-banka).
8. Васильців Т. Г., Марчишак М. В. Прибуток підприємства : особливості його формування та використання у ринкових умовах [Електронний ресурс] / Т.Васильців.—Режим доступу : Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nvnlntu/22_2/152_Was.pdf.
9. Табачук Г. П. Фінансовий облік у банках [Текст]: Навч. посіб. / Г. П. Табачук, О. М. Сарахман, Т. М. Бречко. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 424 с.